

Anàlisi demogràfica i urbanística de Granollers i la seva aglomeració urbana

Treballs

Núria Maynou i Hernández
Geògrafa

INTRODUCCIÓ

El present article forma part dels estudis que s'estan duent a terme dins del Pla Estratègic de Granollers, que actualment es troba en la seva fase de diagnòstic. Dins d'aquesta fase s'han desenvolupat una sèrie d'estudis de caràcter previ per tal de conèixer la realitat actual de Granollers tant des del punt de vista demogràfic com del social, l'econòmic i l'urbà. A partir d'aquests treballs es plantejaran les tendències principals de la nostra ciutat a fi de determinar, així, quins són els seus punts forts i els seus punts febles, i també de determinar les directrius principals que cal seguir amb vista a la potenciació i a l'articulació de Granollers dins d'un marc territorial que abasti més enllà de l'estricta nivell municipal.

De manera comuna en aquests estudis previs, l'àmbit d'estudi ha estat Granollers, però lligat a la seva aglomeració urbana, formada per les Franqueses, la Roca i Canovelles. Entre aquests quatre municipis, el fenomen urbà esdevé una qüestió supramunicipal per on els seus habitants es mouen amb un nivell d'interrelació i d'integració molt elevat, fet que fa difícil l'anàlisi separada de cada un.

Aquest article vol ser una síntesi de les dinàmiques principals que afecten el fet demogràfic i urbà dins del Granollers actual; també té en compte la seva evolució en els darrers cinquanta anys i analitza de manera especial la seva situació actual i el paper que desenvolupa tant a nivell comarcal com metropolità.

Així, Granollers i la seva àrea d'influència formen un subsistema comarcal de gran pes, refermat pel seu paper de capital del Vallès Oriental. Fora dels límits comarcals, l'àmbit granollerí esdevé també un subcentre metropolità amb molta força dins l'actual Regió Metropolitana de Barcelona (RMB), integrada per les comarques de l'Alt Penedès, el Baix Llobregat, el Barcelonès, el Garraf, el Maresme, el Vallès Occidental i el Vallès Oriental. Dins d'aquesta regió, l'àmbit territorial granollerí té una gran potencialitat per a adquirir un protagonisme més gran, tant des del punt de vista analitzat en aquest estudi com des del punt de vista econòmic.

Aquesta anàlisi s'ha fet volent lligar la realitat granollerina als canvis que s'estan produint a nivell català, però especialment a nivell de la RMB i de la comarca en els darrers anys. Aquesta visió permet explicar l'estructura i la dinàmica actual de la població com a fruit dels canvis que a nivell global es donen a les àrees properes a l'àmbit barceloní, de manera que es lliga l'espai municipal a l'espai metropolità.

ANÀLISI DEMOGRÀFICA

La dinàmica del poblament

La situació demogràfica actual de l'àmbit territorial de Granollers ha estat influïda de manera evident pels increments de població que es produïren durant les dècades dels anys cinquanta i seixanta i la primera meitat dels anys setanta, que van fer doblar el total de la població resident a

l'àrea. Com a conseqüència d'això, durant tots aquests anys es verificaren uns increments quinquennals sempre superiors al 3% i s'assolí el seu increment màxim durant la dècada dels anys seixanta (amb un 5,42% d'augment relatiu l'any 1970 respecte de les dades de població del 1960).

Aquests importants increments superaren els totals comarcals i també es situaren molt per damunt dels que es donaren a nivell del conjunt català.

Aquesta situació de creixement massiu (creixement important, perquè augmentaren els dos components del creixement demogràfic, tant el natural —amb augments importants de la natalitat— com el creixement migratori —amb saldos elevats d'immigrants provinents d'altres punts de l'Estat espanyol i de la mateixa província de Barcelona—) quedà aturada a partir dels darrers anys setanta i s'aguditzà durant el decenni dels anys vuitanta. A partir de la dècada dels noranta i el final dels anys vuitanta s'inicià un augment de la mobilitat intrametropolitana; es manifestà així l'inici dels processos de desconcentració demogràfica i d'activitats a la recerca de nous espais lliures propers al centre barceloní, però que no tinguessin els elevats graus de densificació (tant demogràfica com urbana) presents en aquesta àrea central. En aquest sentit, el Vallès Oriental, amb una posició geogràfica més que bona respecte al centre barceloní i molt ben articulada a partir d'una xarxa de comunicacions important, ha esdevingut un punt clau amb vista a la recepció d'aquesta nova

població migratòria, de la mateixa manera que les altres comarques metropolitanes, com ara el Maresme i el Vallès Occidental, per exemple, també han registrat uns increments importants de població.

Així, les dades censals de 1986 i 1991 ens constaten que foren les grans ciutats de la segona corona metropolitana (com és el cas de Mataró, Sabadell i el mateix Granollers) les que manifestaren uns nivells de creixement més elevats.

Si comparem els primers resultats del padró de 1996 (encara en procés de presentar dades definitives) amb les dades censals de 1991, veurem com actualment els protagonistes més dinàmics del creixement demogràfic són els nuclis mitjans, amb uns totals de població que oscil·len entre 3.000 i 9.000 habitants. Aquest és el cas de municipis com ara Sant Pere de Vilamajor, amb un increment relatiu durant aquests cinc anys del 64,94%, o d'altres com ara Cànoves i Samalús (50,24%) o l'Ametlla del Vallès (41,91%). En canvi, Granollers mostra un decreixement lleuger però significatiu al voltant del -0,40%, inferior, amb tot, al d'altres municipis com per exemple Sabadell (-1,90%).

Així, podem apuntar que la pèrdua de població d'aquests nuclis esdevé una mostra més del procés de redistribució actual de la població, en què s'abandonen les àrees més densificades en benefici dels nuclis mitjans i propers a aquestes àrees.

És important apuntar, però, que les dades de 1996 també mostren que, pel que fa a l'aglomeració

urbana, hi ha hagut un guany de població. Així, enfront de les 81.284 persones residents a l'àrea l'any 1991, el 1996 aquest total havia augmentat fins a 82.488, fet que significa un guany absolut de 1.204 persones. Aquest increment s'ha manifestat especialment als municipis de les Franqueses i de la Roca amb uns guanys relatius del 5,01% i el 16,18%, respectivament. Altres municipis comarcals, com ara Mollet, si bé reflecteixen un increment demogràfic positiu, amb un guany total de 1.034 persones, assoleixen una xifra de creixement inferior a les expectatives esperades respecte al creixement urbanístic tan intensiu que ha experimentat aquest municipi en els darrers anys.

A nivell comarcal, el pes demogràfic de l'aglomeració granollerina amb relació al total de la

població vallesana és del 28,9%, la qual cosa significa que més d'una quarta part de la població del Vallès Oriental viu a l'àrea d'influència de Granollers (taula núm. 1). Pel que fa al creixement total de la comarca, cal dir que l'increment relatiu ha estat del 8,62%, un percentatge que col·loca la comarca per davant dels creixements relatius d'altres punts com per exemple el Vallès Occidental (5,53%) i l'Alt Penedès (4,77%), però lleugerament per sota d'altres comarques com ara el Maresme, que ha patit un increment relatiu del 8,8%.

Els moviments migratoris són el component principal del creixement actual de la població granollerina tenint en compte el pes del creixement natural. Des d'aquest punt de vista, cal apuntar que dins la Regió Metropolitana els intercanvis migratoris es

caracteritzen per ser de distàncies curtes (la població es trasllada a viure a municipis que li són propers) i sovint cap a punts ja coneguts; d'aquí el fenomen tan important de la conversió de les segones residències en habitatges principals. La població migratòria és, majoritàriament, una població jove: sovint parelles sense fills o famílies joves, amb tot el que això implica pel que fa als municipis on es va a viure (demanda de serveis i infraestructures, etc.).

Segons dades facilitades per la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, on s'han estimat els moviments migratoris entre l'àmbit territorial granollerí i la resta de municipis metropolitans durant el quinquenni 1991-1996¹, podem apuntar que Granollers manifesta una pèrdua important de po-

Taula 1. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ A L'AGLOMERACIÓ URBANA DE GRANOLLERS I A LA COMARCA 1975-1996

Municipi	1975	1981	1986	1991	1996	Evolució (%) 1975-1991	Evolució (%) 1991-1996
Canovelles	10.533	12.138	12.557	13.326	13.287	26,52	-0,29
Les Franqueses	7.438	8.710	9.403	10.294	10.810	38,40	5,01
Granollers	36.519	45.348	47.967	51.873	51.663	42,04	-0,40
La Roca	5.188	5.545	5.144	5.791	6.728	11,62	16,18
VALLÈS ORIENTAL	194.564	225.095	240.513	262.513	285.129	34,92	8,62

Font: estadística comarcal i municipal de 1992. Generalitat de Catalunya, IEC i Padró Municipal d'Habitants de 1996: primera estimació de resultats, IEC.

¹ Les dades a les quals fem referència en aquest punt corresponen a l'estimació feta per la Mancomunitat a partir dels moviments intramunicipals dins la Regió Metropolitana registrats durant els anys 1992, 1993 i 1994. Les dades es referencien a les migracions de cada municipi de l'aglomeració amb la resta de la RMB i s'han estimat per al quinquenni 1991-1996. La complexitat d'aquestes dades fa impossible reproduir-les en aquest article.

blació vers els municipis propers, com ara Cardedeu i l'Ametlla del Vallès, però sobretot cap als altres punts de la mateixa aglomeració urbana, com per exemple les Franqueses i la Roca. Dins del grup de municipis dels quals Granollers rep població destaquen els que estan situats a l'àrea més meridional del Vallès, com ara Mollet, Parets o Montornès, i de manera molt especial gent que prové de Barcelona. Així, en general, podem dir que Granollers repeteix l'esquema actual de les ciutats catalanes de més de 50.000 habitants: expulsió de la població cap a nuclis mitjanament poblats (i, per tant, amb unes infraestructures i uns serveis mínims) i propers a ella, fet que implica que, si bé es té un volum inferior de població de dret (població empadronada i registrada com a resident al municipi), la població de fet de la zona és superior (població que hi resideix i que utilitza la zona pel que fa a serveis, comunicacions, infraestructures viàries, etc.).

L'estructura de la població

L'estructura per edats de la població de Granollers ens manifesta que té un component més jove que la de la Regió Metropolitana i la de la comarca en general (taula núm. 2). Així, la població jove —entre 15 i 24 anys— representa el 16,5% del total de la població. Dins del grup de la població adulta —entre 25 i 64 anys—, el pes demogràfic és de 27.944 habitants, i, d'aquests, 2.103 habitants són dels grups d'edat que considerem adults joves, és a dir, dels qui no depassen els 40 anys i que representen el 43,3% d'a-

quest total de població adulta. La població més gran de 65 anys també és important, i en aquests grups d'edat la sobremortalitat masculina es fa ben evident; així, del total de població de més de 65 anys que actualment resideix a Granollers, 8.025 habitants —gairebé un 60%— són dones, i aquesta diferència s'aguditza especialment en les edats més avançades. A partir d'aquí podem extreure tres conclusions importants:

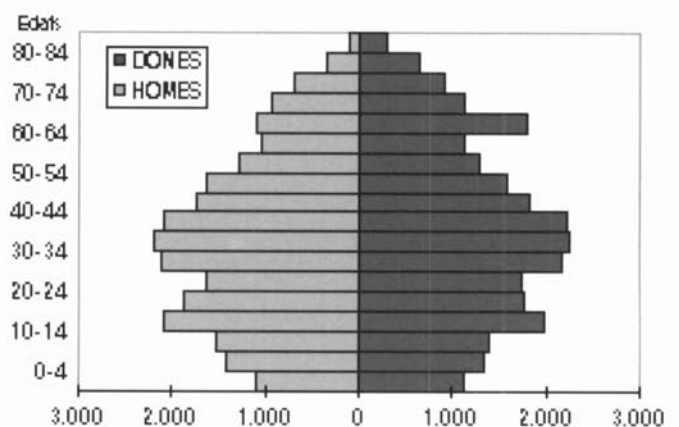
a) La piràmide de Granollers presenta actualment un volum de força de treball potencial molt destacable i cal posar les bases necessàries per a poder reabsorbir aquesta població i aprofitar-la.

b) Són destacables els baixos nivells de natalitat, que fan que entre la població de 0-4 anys es constati una pèrdua important respecte dels efectius totals. Aquesta reducció de la base de la piràmide de la població granollerina no és pas un fenomen aïllat dins la realitat catalana actual, ja que és prou conegut per tots el procés produït en els darrers anys de disminució de la natalitat, una disminució derivada del descens de la fecunditat, per la qual cosa es redueix el nombre de fills per dona.

Taula 2. ESTRUCTURA DE LA POBLACIÓ DE GRANOLLERS 1996

EDATS	Homes	Dones
0-4 anys	1.104	1.124
5-9 anys	1.422	1.341
10-14 anys	1.524	1.401
15-19 anys	2.076	1.975
20-24 anys	1.882	1.755
25-29 anys	1.638	1.732
30-34 anys	2.113	2.165
35-39 anys	2.197	2.258
40-44 anys	2.083	2.210
45-49 anys	1.742	1.813
50-54 anys	1.639	1.579
55-59 anys	1.298	1.299
60-64 anys	1.055	1.123
65-69 anys	1.097	1.808
70-74 anys	941	1.129
75-79 anys	705	917
80-84 anys	350	653
85 i + anys	119	306
TOTAL	25.214	26.449

PIRÀMIDE D'EDATS DE GRANOLLERS. 1996

L'estructura demogràfica de Granollers presenta un component més jove que el total comarcal.

(Fotografia: Siqui Sánchez, AFMG.)

Les explicacions i les possibles solucions d'aquest fenomen tenen un abast que depassa la qüestió estrictament demogràfica, atès que aquesta reducció de la fecunditat és un fet lligat estretament a altres causes, com ara la decisió de la dona i de la parella amb relació a tenir o no tenir fills, a decidir quan tenir-los, etc. d'acord amb una sèrie de variables més lligades al món laboral, al context econòmic actual, als desitjos personals, etc.

En aquest sentit, assegurar una estabilitat mínima i unes condicions més favorables per als joves seria una mesura prou vàlida no sols per a incentivar el creixement natural, sinó també per a potenciar que la població jove s'instal·li al municipi.

Cal preparar un marc adequat per a la població de més de 65 anys, que va guanyant un pes progressiu dins del total de la població.

(Fotografia: Siqui Sánchez, AFMG.)

c) Cal pensar en un marc idoni per a la població de més de 65 anys. Dins d'aquest grup podem distingir entre els vells joves —de 65 a 80 anys— i els vells vells —a partir de 80 anys. Actualment, la població de seixanta i setanta anys té moltes coses a dir i a fer que caldria aprofitar. Cal pensar també en la feminització d'aquesta gent gran: sovint els «nostres vells» són dones grans, soles i amb moltes capacitats, però també sovint amb moltes mancances i necessitats que cal que siguin ateses. (Pensem que freqüentment les persones grans formen un dels grups socials de posició més vulnerable.)

ANÀLISI URBANÍSTICA

L'ocupació del sòl

L'ocupació de sòl urbà ha estat i està molt lligada a l'evolució demogràfica de la nostra comarca i especialment a l'àmbit territorial de Granollers.

La base de dades de planejament urbanístic i usos del sòl de 1995² ens mostra (taula núm. 3) com al Vallès Oriental, de les 85.190 hectàrees totals de superfície, 8.195,42 són de sòl urbà, una xifra inferior a la d'altres comarques metropolitanes més saturades com ara el Barcelonès, el Vallès Occidental o el Baix Llobregat. També cal veure que 4.963,67 hectàrees corresponen al sòl urbanitzable, la qual cosa posa de

Taula 3. USOS DEL SÒL A L'AGLOMERACIÓ URBANA DE GRANOLLERS I A LA COMARCA - 1995

Municipi	Superfície ha	Sòl urbà ha	Sòl urbanitzable		Sòl no urbanitzable ha
			Progr. ha	No progr. ha	
Canovelles	675	214,50	40,56	14,40	405,54
Les Franqueses	2.945	150,00	188,91	57,92	2.548,17
Granollers	1.489	453,07	253,41	13,30	769,22
La Roca	3.630	184,82	410,20	73,00	2.961,98
Vallès Oriental	85.190	8.195,42	3.617,85	1.345,82	63.522,50

manifest el potencial de sòl on encara es pot urbanitzar i ens dóna una idea de la potencialitat de creixement urbanístic de la comarca. Finalment cal destacar les 63.522,50 hectàrees corresponents al sòl no urbanitzable, o sigui, al sòl sense possibilitats de ser urbanitzat, una quantitat que esdevé la més elevada entre les comarques del Maresme, el Vallès Occidental, el Barcelonès i el Baix Llobregat. Aquesta situació és deguda tant a una ocupació menor dels espais aptes respecte a les altres comarques com a la proporció més gran de muntanyes que té el Vallès Oriental.

Amb relació a aquest punt, és important assenyalar els nivells de saturació comarcals. L'índex de saturació, que és el resultat de relacionar la superfície urbana amb la suma de les superfícies urbanes i urbanitzables, ens mostra la quantitat de sòl que ha esdevingut urbà sobre el total previst en el seu planejament. Granollers presenta un grau de saturació important, del 62,9%, per la qual cosa se situa per damunt d'altres ciutats comarcals importants, com ara Mollet, que té un índex del 36,6%. Els municipis de la Roca del Vallès (27,66%) i les Franqueses (37,7%) mostren els

índexs de saturació més baixos dins l'aglomeració de Granollers i són també dels més baixos de la comarca (per tant, presenten un caràcter més expansiu amb relació als altres municipis de l'aglomeració urbana). Altres municipis, com per exemple Sabadell (amb un 82,4%) o Barcelona (amb un significatiu 97%), presenten nivells que depassen notablement el del conjunt granollerí i manifesten, doncs, unes perspectives de créixer ben reduïdes.

Quant a l'aglomeració urbana (taula núm. 3), la base de dades de planejament urbanístic i usos del sòl ens mostra com, de les 8.739 hectàrees que representa l'aglomeració, 1.002,39 ha constitueixen el sòl urbà. Dins del sòl

urbanitzable programat trobem un total de 893,08 ha, de les quals 410,20 pertanyen al municipi de la Roca. En el cas del sòl urbanitzable no programat, les Franqueses (amb 57,92 ha) i la Roca (amb 73 ha) són els municipis amb més perspectives de créixer, a la vegada que tenen més del 80% de la seva superfície total catalogada com a no urbanitzable. També dins l'aglomeració es constata una especialització per usos en el sentit que Granollers manté el percentatge més elevat de superfície urbanitzable per a ús industrial; en canvi, Canovelles (de manera més manifesta), les Franqueses i la Roca mantenen un paper destacable respecte a l'alt percentatge d'ús del sòl urbanitzable programat com a residen-

Els espais lúdics constitueixen també un element important en l'ocupació del sòl urbà de la vila. El parc de la Font Verda. (Fotografia: Pere Cornellas, AFMG.)

cial. Així, a nivell general hem d'apuntar que l'àmbit granollerí manté un potencial d'expansió urbanística important, una expansió que caldrà canalitzar i acordar per tal de decidir quin creixement es vol a fi de minimitzar els costos mediambientals. En aquest sentit, caldrà igualment l'elaboració de projectes d'actuació a nivell comú per part dels quatre municipis, cosa que facilitarà el creixement ordenat i racionalitzat de l'àrea.

El parc d'habitatges

A la nostra comarca, el creixement de l'activitat constructiva a molts municipis ha estat un fet molt conegut en els darrers anys, especialment a l'àrea de la Vall del Tenes i als punts situats al voltant de nuclis com ara Sant Celoni. L'àmbit de Granollers disposava el 1991 de 28.484 habitatges, 18.156 dels quals (gairebé el 64%) es concentraven a Grano-

llers i un altre 15,3% a Canovelles (taula núm. 4). Respecte a 1981, les dades de 1991 ens indiquen que durant aquest decenni hi ha hagut un increment total de 2.811 habitatges. D'altra banda, pel que fa a la tipologia dels habitatges, és important veure com han augmentat els habitatges principals i els de tipus secundari han mostrat un lleuger descens (qüestió lligada a la conversió de l'habitatge d'ús secundari a principal, que ha estat un fenomen molt comú a la comarca en els darrers temps).

És important relacionar aquest creixement residencial amb els preus de l'habitatge. En aquest sentit, cal apuntar que un estudi recent dut a terme per la Direcció General d'Urbanisme constata que el preu de l'habitatge a Granollers es reduí el 1996 d'un 1,9% respecte a 1995 i que el preu mitjà del metre quadrat se situà en 143.687 pessetes. Aquest preu és manifestament inferior al d'altres

nuclis com ara Sant Cugat del Vallès (204.849 ptes./m²) o altres ciutats com ara Barcelona (238.555 ptes./m²), Sant Just Desvern (186.219 ptes./m²) i l'Hospitalet del Llobregat (179.009 ptes./m²). Altres ciutats, com ara Mataró, Martorell o Vilanova del Vallès, presenten preus sensiblement inferiors als de Granollers. Cal dir que els anys 1991-1995 Granollers va patir un dels creixements més notables pel que fa als preus dels habitatges nous, un procés molt semblant al patit en altres ciutats grans de la Regió Metropolitana de Barcelona, per exemple a Terrassa.

Aquest decrement dels preus pot esdevenir un puntal fort amb vista a fer de l'àmbit granollerí una zona amb més avantatges per a viure-hi, de manera que ofereixi més atractius per a la població forània i que s'evitin les pèrdues de població pròpia. Això sí, els preus i la qualitat de l'habitatge cal que vagin estretament lligats.

Taula 4. CENS D'HABITATGES A L'AGLOMERACIÓ URBANA DE GRANOLLERS I A LA COMARCA 1981 I 1991

Municipi	1981				1991			
	Total	Principal	Secundària	Vacants	Total	Principal	Secundària	Vacants
Canovelles	3.865	3.151	96	15	4.357	3.830	87	440
Les Franqueses	3.143	2.330	212	601	3.712	2.971	11	730
Granollers	16.781	12.796	200	3.875	18.156	15.640	140	2.368
La Roca	1.884	1.493	173	218	2.259	1.730	287	232
TOTAL	25.673	19.770	681	4.619	28.484	24.171	525	3.770
Vallès Oriental	93.074	62.579	16.720	13.163	108.711	76.947	18.323	13.446

Font: ANGUERA, J. (dir.) (1994): *La Transformació del Vallès Oriental*. Editat per la Caixa de Catalunya, Barcelona.
Dades del cens de 1981 i 1991.

Un exemple del fort creixement residencial d'alguns nuclis: el barri de Tres Torres. (Fotografia: Pere Cornellas, AFMG.)

El creixement urbanístic de Granollers està perfilant de manera important la fisonomia actual del municipi sobre la base de l'increment del parc d'habitatges i de la construcció de noves vies de comunicació. Vista de l'entrada de Granollers per la ronda nord. (Fotografia: Pere Cornellas, AFMG.)

CONCLUSIONS

El paper de la nostra comarca està guanyant pes dins del conjunt metropolità, si més no des d'un punt de vista demogràfic i urbanístic, que és el que hem examinat en aquest article. La comarca està esdevenint un dels punts d'atracció principal per a molts dels qui marxen del centre barceloní —més saturat—, ja que no sols ofereix unes possibilitats de millora en la qualitat de vida, sinó que per la seva bona situació està molt ben comunicada, tant amb la resta de la RMB i les ciutats principals d'aquesta com amb altres punts nacionals i de fora de l'Estat.

Dins d'aquest conjunt comarcal, Granollers com a capital —i especialment la seva aglomeració urbana— ha esdevingut un pol d'atracció molt important i és

l'àrea que presenta dins del Vallès Oriental unes possibilitats de projecció més grans. En aquest sentit, els municipis de l'aglomeració que presenten unes perspectives de creixement més remarcables són les Franqueses i la Roca, tot i que cal indicar que Granollers segueix mantenint el paper de centre sobre la seva àrea d'influència més immediata, la qual cosa fa que molta població, malgrat que no en sigui resident, utilitzi els serveis, els equipaments i les infraestructures de la ciutat com a elements propis i de manera intensa.

Per això, davant d'aquestes possibilitats importants de creixement de la comarca, i especialment de l'aglomeració granollerina, cal pensar ara quin model de creixement es vol i, sobretot, com s'ha d'articular el model de desenvolupament local dins del conjunt

metropolità conservant el caràcter propi i comarcal. Si més no, cal pensar a evitar que siguem enduts per un fenomen d'urbanització i metropolització massiu que faci perdre els trets definidors de la zona.

BIBLIOGRAFIA

- ANGUERA, Josep (dir.) (1994): *La transformació del Vallès Oriental*. Editat per la Caixa de Catalunya, Barcelona.
- DIRECCIÓ GENERAL D'URBANISME, GENERALITAT DE CATALUNYA (1995): *Base de Dades de Planejament Urbanístic i usos del sòl. Regió I*. Barcelona.
- INSTITUT D'ESTUDIS METROPOLITANS (1994): «El Vallès Oriental: planejament urbanístic i dinàmica territorial». *Papers*, núm. 21, Barcelona.
- MANCOMUNITAT DE MUNICIPIS DE L'ÀREA METROPOLITANA DE BARCELONA (1995): *Dinàmiques metropolitànes a l'Àrea i a la Regió de Barcelona*. Institut d'Estudis Metropolitans, Barcelona.